

JAMIYATDA FUQAROLIK HUQUQLARINING YURIDIK FAKTLARI

Allambergenov Saparbay Dauletbayevich

O'zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirligi Malaka oshirish instituti dotsenti,
yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14559768>

Annotatsiya. Ushbu maqolada fuqarolik huquqlari va majburiyatlari adolatli va tartibli jamiyatning asosini tashkil qiladi. Bu huquq va burchlar o'zboshimchalik bilan emas, balki adolat, tenglik va shaxs erkinliklarini ta'minlovchi huquqiy asoslar orqali o'rnatiladi hamda fuqarolik huquq va burchlarining kelib chiqishi, rivojlanishi va himoya qilinishini shakllantirishda yuridik faktlarning ahamiyatini o'rganadi.

Kalit so'zlar: Majburiyat, fuqarolik, huquq, jamiyat, burch, adolat, erkinliklar, qonun, fakt, tenglik.

LEGAL FACTS OF CIVIL RIGHTS IN SOCIETY

Abstract. This article considers civil rights and obligations as the basis of a just and orderly society. These rights and obligations are established not arbitrarily, but through legal foundations that ensure justice, equality and individual freedoms, and studies the importance of legal facts in shaping the origin, development and protection of civil rights and obligations.

Keywords: Obligation, citizenship, law, society, duty, justice, freedoms, law, fact, equality.

ЮРИДИЧЕСКИЕ ФАКТЫ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ В ОБЩЕСТВЕ

Аннотация. В данной статье гражданские права и обязанности составляют основу справедливого и упорядоченного общества. Эти права и обязанности устанавливаются не произвольно, а через правовые основы, обеспечивающие справедливость, равенство и свободу личности, и исследует значение юридических фактов в формировании возникновения, развития и защиты гражданских прав и обязанностей.

Ключевые слова: Обязанность, гражданство, право, общество, обязанность, справедливость, свобода, закон, факт, равенство.

Fuqarolik huquqlari va majburiyatlari adolatli va tartibli jamiyatning asosini tashkil qiladi. Bu huquq va burchlar o'zboshimchalik bilan emas, balki adolat, tenglik va shaxs erkinliklarini ta'minlovchi huquqiy asoslar orqali o'rnatiladi. Yuridik faktlar deganda huquq va majburiyatlarni belgilash uchun asos bo'lib xizmat qiladigan huquqiy tizimlardan kelib chiqadigan ob'ektiv haqiqatlar tushuniladi.

Bu faktlarga konstitutsiyaviy qoidalar, qonunlar, sud qarorlari va boshqa qonuniy kuchga ega manbalar kiradi. Ular fuqarolik hayotining turli jabhalarini, shaxsiy erkinliklardan tortib shartnoma majburiyatlarini tartibga soluvchi asosni ta'minlaydi.

Fuqarolik huquq va burchlari adolatli jamiyatning asosiy elementlari bo'lib, shaxslarning uyg'un va adolatli yashashi uchun asos yaratadi. Fuqarolik huquq va burchlarining kelib chiqishi va rivojlanishini tushunish yuridik faktlarning rolini chuqurroq tekshirishni talab qiladi. Yuridik faktlar sud jarayonlari, qonun hujjatlari yoki konstitutsiyaviy qoidalar kabi huquqiy jarayonlar orqali aniqlangan ob'ektiv ma'lumotlar yoki dalillarni anglatadi.

Yuridik faktlar fuqarolik huquq va burchlarini belgilash, jamiyatda adolat va

adolatni ta'minlash uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Fuqarolik kodeksida Fuqarolik huquq va burchlarining vujudga kelish asoslari haqida 8-moddasida shunday ta'kidlanganki Fuqarolik huquq va burchlari qonunchilikda nazarda tutilgan asoslardan, shuningdek fuqarolar hamda yuridik shaxslarning, garchi

qonunchilikda nazarda tutilgan bo'lmasada, lekin fuqarolik qonunchiligining umumiy negizlari va mazmuniga ko'ra fuqarolik huquq hamda burchlarni keltirib chiqaradigan harakatlaridan vujudga keladi.

1) qonunda nazarda tutilgan shartnomalar va boshqa bitimlardan, shuningdek garchi qonunda nazarda tutilgan bo'lmasa-da, lekin unga zid bo'lmagan shartnomalar va boshqa bitimlardan;

2) qonunda fuqarolik huquq va burchlari vujudga kelishining asosi sifatida nazarda tutilgan davlat organlarining yoki fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari hujjatlaridan;

3) sudning fuqarolik huquq va burchlarini belgilagan qaroridan;

4) qonun yo'l qo'yadigan asoslarda mol-mulk olish natijasida;

5) fan, adabiyot, san'at asarlarini yaratish, ixtirolar va boshqa intellektual faoliyat natijasida;

6) boshqa shaxsga zarar yetkazish natijasida;

7) asossiz boyib ketish natijasida;

8) fuqarolar va yuridik shaxslarning boshqa harakatlari natijasida;

9) qonunchilik fuqarolik-huquqiy oqibatlarining kelib chiqishi bilan bog'laydigan hodisalar natijasida.

Davlat ro'yxatidan o'tkazilishi shart bo'lgan mol-mulkka bo'lgan huquqlar, agar qonunda boshqacha tartib nazarda tutilgan bo'lmasa, unga bo'lgan tegishli huquqlar ro'yxatdan o'tkazilgan paytdan boshlab vujudga keladi. Ko'pgina mamlakatlarda asosiy huquqlarni belgilab beruvchi konstitutsiyalar mavjud bo'lib, ular konstitutsiya loyihasini ishlab chiqish jarayonida aniqlangan yuridik faktlardan kelib chiqadi. Sudlar qonunlarni o'zlariga taqdim etilgan faktik dalillarga asoslanib, fuqarolik huquqlarining rivojlanishi va talqiniga hissa qo'shadilar. Qonun chiqaruvchi organlar shaxslarning fuqarolik huquqlarini himoya qiluvchi yoki tegishli majburiyatlarni yuklaydigan qonunlarni qabul qilish uchun yuridik faktlardan foydalanadilar. yuridik faktlarga asoslangan sud qarorlari tarix davomida fuqarolik huquqlari harakatlarini ilgari surishda muhim rol o'ynagan.

Fuqarolik huquqlarini belgilash va himoya qilishda yuridik faktlar hal qiluvchi rol o'ynaydi. Huquqlar to'g'risidagi qonun loyihalari yoki inson huquqlari deklaratsiyasi kabi konstitutsiyaviy hujjatlarda shaxslar jamiyatda ega bo'lish huquqiga ega bo'lgan asosiy erkinliklarni belgilaydi.

Yuridik faktlar, shuningdek, hukumatlar tomonidan so'z, din, yig'ilishlar erkinligi yoki qonun ostida teng himoya kabi muayyan fuqarolik erkinliklarini himoya qilish uchun qabul qilingan qonunlarni ham o'z ichiga oladi. "So'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlarni huquqiy jihatdan ta'minlash, fuqarolar va tadbirkorlik subyektlarining huquq va manfaatlariga daxldor bo'lgan qonunchilik hujjatlarining mazmun va mohiyatini tushuntirish, joylarda aholini tashvishga soluvchi huquqiy muammolarni hal etish, davlat xizmatlarining sifatini oshirish, o'z faoliyati yuzasidan jamoatchilikka tizimli ravishda ma'lumotlar taqdim

etish masalalarida adliya organlari va muassasalarining roli va mas'uliyati sezilarli ravishda oshmoqda."

Yuridik faktlarning mavjudligi jamiyatdagi o'zgarishlarning katalizatori bo'lib, ommaviy nutqqa ta'sir ko'rsatishi va fuqarolik huquqlarini himoya qilish yoki qayta belgilash uchun jamoalarni safarbar qilishi mumkin. Jamiyatlar rivojlanishi bilan fuqarolik huquqlarining dolzarbligini ta'minlash uchun yuridik faktlar yangi ijtimoiy, madaniy va texnologik kontekstlarga moslashishi kerak. Har xil o'ziga xosliklarning kesishuvi va ularning fuqarolik huquqlariga ta'sirini tan olish yuridik faktlar Xulosa qilib shuni aytish mumkinki fuqarolik huquqlari va burchlarining kelib chiqishi va rivojlanishida yuridik faktlar hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ularning tarixiy sharoitini, evolyutsiyasini va zamonaviy jamiyatlarga ta'sirini tushunish adolatli va adolatli kelajakni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Yuridik faktlarning ahamiyatini tan olgan holda, jamiyatlar o'sishda, moslashishda va barcha shaxslar uchun fuqarolik huquqlarini himoya qilishda davom etishi mumkin.

Yuridik faktlar fuqarolik huquqlari va burchlarining kelib chiqishi, rivojlanishi va talqinini shakllantirishda ajralmas rol o'ynaydi. Ob'ektiv dalillar va mulohazalarni taqdim etish orqali ular jamiyatlar adolatli normalarni o'rnatish va insonlarning asosiy huquqlarini himoya qilish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Jamiyatlar taraqqiyotda davom etar ekan, yuridik faktlarning ahamiyatini tushunish fuqarolik huquqlari jamiyat ehtiyojlari bilan bir qatorda barcha uchun adolatni ta'minlashda rivojlanishini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lishini nozik tushunishni taqozo etadi.

Fuqarolik huquqlari va burchlarida yuridik faktlarning rolini tushunish butun dunyo bo'ylab turli huquq tizimlarini tan olishni talab qiladi. Fuqarolik huquqlari va burchlarini belgilash va himoya qilish ko'p jihatdan yuridik faktlarni qo'llash va izohlashga tayanadi. Tarixiy tahlil, zamonaviy muammolarni o'rganish va huquqiy tizimlarning rolini tushunish orqali ushbu maqola huquqiy faktlarning fuqarolik huquqlari va burchlarining kelib chiqishi, rivojlanishi va ta'minlanishidagi ahamiyatini yoritishga qaratilgan. Ularning ahamiyatini anglab, jamiyat yanada adolatli va adolatli kelajak sari olg'a siljishda davom etishi mumkin. Yuridik faktlar va fuqarolik majburiyatlarini bajarish o'rtasidagi bog'liqlik ko'rib chiqilishi mumkin.

Ular qonunchilik, me'yoriy-huquqiy hujjatlar va sud qarorlari fuqarolarning o'z fuqarolik majburiyatlarini bajarish majburiyatlarini qanday belgilashini ta'kidlashlari mumkin.

Masalan, soliq to'lash yoki hakamlar hay'atida ishlash huquqiy mexanizmlar orqali amalga oshiriladigan fuqarolik burchlariga misoldir. Yuridik faktlar jamiyatda fuqarolik huquq va burchlarini o'rnatishning asosi bo'lib xizmat qiladi. Ular shaxsiy erkinliklar va ijtimoiy majburiyatlarni belgilash uchun asos bo'lib, ijtimoiy normalar rivojlanishi bilan zaruriy tuzatishlar kiritish imkonini beradi.

Fuqarolik huquqlari va burchlarini shakllantirishda yuridik faktlarning rolini tushunish jamoaviy farovonlikni rag'batlantirish bilan birga shaxslar huquqlarini hurmat qiladigan adolatli va teng huquqli jamiyatni shakllantirishga yordam beradi.

REFERENCES

1. Javodbek Yoqubov Ergash Hayitboyev “Huquqshunoslik” Toshkent “Yangi asr avlodi” 2006
2. R.Dj.Ruziyev, V.R.Topildiyev “FUQAROLIK HUQUQI” Umumiy Qism Cho’lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi Toshkent — 2011
3. Akbarali O‘g‘li, Satvoldiyev Fakhridin. “Maktab o‘quvchilarining huquqiy tafakkurini shakllantirish huquqiy madaniyatni yuksaltirishning yetakchi bo‘g‘ini sifatida.” Ta’lim fidoyilari 13 (2022): 225-228.
4. Topildiyev V.R., Jamalov N.K “Fuqarolik huquqi” uslubiy qo’llanma Toshkent “Mumtoz so’z” 2014